

Acta Medicinae et Sociologica (2025)
Vol. 16. No. 41. (101-121)

doi:

<https://doi.org/10.19055/ams.2025.12/31/5>

UNIVERSITY OF
DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH SCIENCES
NYÍREGYHÁZA

Miért lesz valakiből szakoktató? - A szakmai tanárképzés rekrutációjának és motivációinak feltárása

Budai Gábor¹

¹egyetemi adjunktus, Dunaújvárosi Egyetem, 2400 Dunaújváros, Tácsics M. u. 1/A, [ORCID: 0009-0005-4027-1774](https://orcid.org/0009-0005-4027-1774)

INFO

Budai Gábor
budaig@uniduna.hu

Keywords

vocational teacher education, recruitment, career motivation

ABSTRACT

Abstract

The study aims to explore the recruitment patterns and motivational backgrounds of students entering vocational teacher education. The research focuses on part-time vocational teacher students at Dunaújváros University, who come from various industrial sectors. The empirical survey was conducted in spring 2025 through an online questionnaire, completed by 100 respondents. The questions addressed the reasons for choosing the teaching profession, the relationship between professional experience and motivation, and attitudes towards the teaching role. The findings reveal that students are primarily motivated by a commitment to knowledge sharing, professional growth, and a desire for a stable career. At the same time, some responses indicate uncertainty about the prestige and practical challenges of the teaching profession. The study contributes to a deeper understanding of recruitment trends in vocational teacher education and may serve as a basis for improving the content and support elements of teacher training programs.

Kulcsszavak

szakoktató-képzés, rekrutáció, pályaválasztási motiváció

Absztrakt

A tanulmány célja a szakmai tanárképzésbe jelentkező hallgatók rekrutációs mintázatainak és motivációs hátterének feltárása. A kutatás középpontjában a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatói állnak, akik különböző ipari szakterületekről érkeztek a pedagógusképzésbe. Az empirikus vizsgálat 2025 tavaszán zajlott, online kérdőív alkalmazásával. A felmérés 100 válaszadó adataira épül, és a tanári pályaválasztás indítékait, a szakmai előélet és a motiváció kapcsolatát, valamint a tanári szerephez kötődő attitűdöket vizsgálta. Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatókat elsősorban a tudásmegosztás iránti elkötelezettség, a szakmai fejlődés igénye és a stabil életpálya iránti vágy vezérli. Ugyanakkor több válasz utal a

tanári szerep presztízsének bizonytalanságára és a pedagóguspálya kihívásaira. A kutatás hozzájárul a szakmai tanárképzés rekrutációs sajátosságainak mélyebb megértéséhez, és alapot nyújthat a képzés tartalmi fejlesztéséhez.

Beérkezett: 2025.10.15.

Bírálat: 2025.11.15.

Elfogadva: 2025.12.23.

Bevezetés

A szakmai tanárképzés a magyar felsőoktatás egyik sajátos, ugyanakkor stratégiai jelentőségű területe, amely kulcsszerepet játszik a szakképzési rendszer megújításában és a gazdaság szakember-utánpótlásának biztosításában. A 2000-es évek elejétől a szakképzés és a felsőoktatás határterületein történt változások – a duális képzési modell erősödése, a vállalati együttműködések bővülése és a gyakorlatorientált tanulási formák térnyerése – új típusú oktatói kompetenciákat és motivációkat követelnek meg. Ennek következtében a szakmai tanárképzésbe belépők köre, társadalmi háttere és pályaválasztási indítékai jelentősen átalakultak.

A tanárképzésbe való belépés motivációinak kutatása Magyarországon elsősorban az általános és közismereti tanárképzésekre koncentrál. Györgyi Zoltán (2016) tanulmánya rávilágít arra, hogy sikeres pedagógusképzésről csak akkor beszélhetünk, ha nemcsak azt tudjuk, hogy milyen tudás elemeket kell megtanítani a leendő pedagógusoknak, hanem azt is, hogy kik ők, mivel lehet őket motiválni, milyen értékekre lehet (és milyenekre nem lehet) építeni a képzésük során, s milyen – az elhatárolt tudáselemeken túlmutató – kompetenciákat kell biztosítani számukra. A tanárképzésben részt vevő hallgatók motivációjában a szakmai tudás átadása, az értékközvetítés igénye és az élethosszig tartó tanulás szándéka egyaránt fontos szerepet kap.

A rekrutáció és a pályaszocializáció vizsgálata (Falus 2004) arra mutat rá, hogy a tanárképzésbe kerülő felnőtt hallgatók integrációja nem pusztán tanulási, hanem identitásformáló folyamat is. A szakmai tanárképzésben részt vevőknek egyszerre kell megőrizniük ipari-szakmai identitásukat, miközben kialakítják pedagógiai önazonosságukat. E kettős identitás – amelyet Bacsá-Bán Anetta (2009, 2024a,b) empirikus kutatásai is megerősítenek – különleges szerepet ad a szakoktatóknak a tudás átadásában: egyszerre közvetítik a munka világának gyakorlati tapasztalatait és a pedagógiai értékeket.

A szakmai tanárképzés vizsgálatát az is indokolja, hogy a tanári utánpótlás biztosítása 2025-ben már nemcsak oktatáspolitikai, hanem gazdasági kérdés is. A munkaerőpiacon megjelenő technológiai változások, a szakember-hiány és a

szakmatanulás társadalmi megítélése egyaránt hatással vannak arra, kik és miért választják a pedagógusi pályát. A rekrutációs folyamatok feltérképezése így hozzájárulhat a képzési programok tartalmi fejlesztéséhez, valamint a tanárképzés társadalmi beágyazottságának erősítéséhez.

A jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a szakmai tanárképzésbe belépő hallgatók motivációs és rekrutációs mintázatait a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatóinak körében végzett empirikus vizsgálat alapján. A kutatás 2025 tavaszán zajlott online kérdőív formájában, és a hallgatók döntési háttérét, pályaválasztási indítékait, valamint a tanári szerephez kapcsolódó attitűdjeit vizsgálta. Az eredmények várhatóan hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy milyen tényezők ösztönzik a felnőtt hallgatókat a pedagóguspálya választására, és hogyan illeszthetők ezek a motivációk a tanárképzés fejlesztési stratégiáiba.

A bevezetést követő elméleti háttér rész a tanári pályaválasztás és a szakmai tanárképzés rekrutációjának legfontosabb hazai kutatásait mutatja be, különös tekintettel Bacsá-Bán Anetta, Györgyi Zoltán munkáira. Ezt követi a kutatás módszertani bemutatása, az empirikus eredmények elemzése, majd a fejlesztési javaslatok és összegzés, amelyek a szakmai tanárképzés motivációs rendszerének gyakorlati fejlesztéséhez kínálnak szempontokat.

Elméleti háttér

A szakmai tanárképzés rekrutációját és motivációs háttérét feltáró vizsgálatok a hazai pedagógiai kutatások egyik kevésbé kutatott területét jelentik. A tanárképzés iránti érdeklődés, a pályára lépés motívumai és a pedagógusi szerephez kapcsolódó attitűdök vizsgálata ugyan több évtizedes múltra tekint vissza Magyarországon, ám ezek döntően az általános és közismereti tanárképzés hallgatóira fókuszálnak. A szakmai tanárképzés résztvevői ezzel szemben jellemzően már kialakult szakmai identitással, ipari tapasztalatokkal és felnőtt életpálya-szakaszban érkeznek a felsőoktatásba, ami sajátos motivációs mintázatot eredményez.

A tanári pályaválasztás motivációs dimenziói

A hazai empirikus kutatások azt mutatják, hogy a pályára lépés során a motivációk többnyire keverednek: a belső hivatástudat mellett a gazdasági és élethelyzeti szempontok is meghatározók. Bábosik István (2004) neveléseméleti megközelítése szerint a pedagógiai tevékenység belső

motívumrendszere értékalapú: a nevelés folyamatát a személyiségfejlesztés iránti elköteleződés és az értékközvetítésre irányuló törekvés határozza meg. Ez a megközelítés a szakmai tanárképzésre is érvényes, hiszen a műszaki-gazdasági háttérrel rendelkező hallgatók esetében is gyakran megjelenik az értékátadás és a példamutatás, mint belső hajtóerő.

A pályamotivációk vizsgálatában fontos szempont a tanárképzésbe való belépés időzítése is. Míg a közismereti tanárképzés hallgatói jellemzően fiatal életkorban, a felsőoktatás elején döntenek a pedagógusi pálya mellett, addig a szakmai tanárképzés hallgatói többnyire a munkaerőpiaci tapasztalatok megszerzése után, tudatos karrierváltásként választják a tanári hivatást. Ez a különbség magyarázza, hogy motivációs struktúrájukban a szakmai és az önfejlesztési szempontok erőteljesebben jelennek meg, mint a hivatástudat klasszikus formái (ennek hatása az eltérő öndefiníció, a nappali tagozatos hallgatók akkor is hallgatónak tekintik magukat, ha a tanulás mellett dolgoznak, ezzel szemben a levelező tagozaton tanulók elsősorban munkavállalónak tartják magukat, lásd ehhez Fónai 2023).

Ezt a tendenciát erősítik Budai Gábor (2014, 2015, 2023) kutatásai is, amelyek a mérnök-tanári és szakoktatói kompetenciák változását, valamint a tudás hasznosításának munkaerő-piaci dimenzióit vizsgálják. A Dunakavics folyóiratban megjelent tanulmányok (Budai 2014; 2015; 2023) rámutatnak arra, hogy a szakmai tudás átadását nem csupán oktatási, hanem gazdasági értékkeremtési folyamatként is érdemes értelmezni. A szerző szerint a tanári motivációban egyre hangsúlyosabbá válik az a meggyőződés, hogy az ipari tapasztalat pedagógiai tökévé alakítható — ez a gondolat jól illeszkedik a szakmai tanárképzés „híd-szerepéhez” az oktatás és a gazdaság között.

Rekrutáció és pályaszocializáció a szakmai tanárképzésben

A rekrutáció fogalma a tanárképzés kontextusában a hallgatók beáramlását, társadalmi és szakmai hátterét, valamint a képzésválasztás mechanizmusait jelenti. A hazai szakirodalom szerint a tanárképzésbe kerülő hallgatók rekrutációját az utóbbi évtizedekben jelentősen befolyásolta a felsőoktatás tömegesedése, a munkaerő-piaci bizonytalanság és a pálya presztízsének változása (Polónyi 2019).

A pályaszocializáció elmélete (Falus 2004) a tanári szerepbe való fokozatos beépülés folyamatát írja le. A szakmai tanárképzés hallgatói esetében e folyamat különösen összetett, hiszen a már meglévő szakmai identitást kell

integrálniuk a pedagógiai szereppel. A pályaszocializáció során így kettős identitás alakul ki: egyrészt megmarad az ipari-szakmai önazonosság, másrészt kialakul a tanári reflektivitás, az értékközvetítő szerep és a nevelői felelősség érzése.

A szakmai tanárképzés kettős identitása

A szakmai tanárképzés egyik meghatározó sajátossága a kettős identitás: a hallgatók egyszerre szakemberek és leendő pedagógusok. Ez a kettősség nem csupán szerepkonfliktusokat hordozhat, hanem gazdagíthatja is a tanári kompetenciákat, hiszen a szakmai tapasztalat közvetlenül beépülhet az oktatási folyamatba (ezt a kérdést több tanulmány is érinti ebben a lapszámban: Bacsa-Bán és Cserné Aderman 2025; Kattein-Pornói 2025; Máté-Szabó és Márkus 2025; R. Fedor és munkatársai 2025).

Nahalka, Kotschy és munkatársai (1999) rámutatnak arra, hogy a tanári identitás formálódása során az egyén saját korábbi tapasztalataiból, társas kapcsolataiból és értékrendszeréből építi fel önazonosságát. A tanulmányból megtudhatjuk azt is, hogy a pedagógusok a gyakorlatukat és állásfoglalásaikat meghatározó tudásukat konstruálják, megalkotják magukban. Ebben a folyamatban alapvető szerepet játszanak a már korábban birtokolt, átfogó ismeretrendszerek, az egyes tudásterületek.

Falus (2004) szerint a pedagógussá válás folyamatát az értelmező és reflektív gondolkodás fejlődése kíséri; a szakmai tanárképzésben ez a reflektivitás gyakran a szakmai gyakorlat tapasztalatain keresztül alakul ki.

E gondolatot továbbfejlesztve Budai (2014, 2015) is rámutat arra, hogy a dunaújvárosi szakképzési környezetben a mérnöktanári kompetenciák alakulását jelentősen befolyásolja a technológiai innovációkhoz való alkalmazkodás képessége. A tanári identitás így nem statikus, hanem folyamatosan változó, „tanuló identitás”, amelyben a szakmai múlt és a pedagógiai jövőkép összekapcsolódik.

A szakmai tanárképzés társadalmi beágyazottsága

A szakmai tanárképzés nem önállóan működik, hanem szorosan illeszkedik a gazdasági és társadalmi környezethez. Polónyi István (2019) szerint a tanárképzés társadalmi beágyazottsága meghatározza annak presztízsét, finanszírozási stabilitását és a pályára lépők összetételét is. A szakképzés

gazdasági szerepe és az ipari együttműködések bővülése új típusú tanári kompetenciákat és attitűdöket igényel.

A szakmai tanárképzés ennek megfelelően nem pusztán oktatási, hanem gazdaság-fejlesztési tényező is: a jól képzett szakoktatók kulcsszerepet játszanak a technikai innováció és a munkaerő-piaci alkalmazkodóképesség erősítésében.

Ezt a nézőpontot Budai (2023) tanulmánya is alátámasztja, amely a tudás gazdasági hasznosulását vizsgálja a munkaerőpiacon, és kiemeli a szakoktatók szerepét a tudás átadásában és újratermelésében.

Bacsa-Bán (2024a) szerint a regionális felsőoktatási intézmények – így a Dunaújvárosi Egyetem is – hidat képeznek az ipari szereplők és az oktatás között, ezzel elősegítve a szakember-utánpótlás biztosítását.

Az elméleti háttér alapján megállapítható, hogy a szakmai tanárképzés hallgatóinak rekrutációja és motivációs háttere komplex, több tényező által formált jelenség. A korábbi kutatások (Györgyi, Bábosik, Bacsa-Bán, Budai) egyaránt rámutatnak arra, hogy a pályaválasztásban az egyéni hivatástudat, a szakmai fejlődés iránti igény és a társadalmi megbecsülés elvárása együttesen érvényesül. A szakmai tanárképzés kettős identitása – szakember és pedagógus – egyszerre jelent kihívást és lehetőséget.

E tanulmány az elméleti keretekre támaszkodva empirikus módon vizsgálja, hogy a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatói milyen motivációs mintázatokat mutatnak, és hogyan jelennek meg náluk a szakmai és pedagógiai szerepek integrációjának folyamatai.

Anyag és módszer

A kutatás alapját egy online, anonim kérdőíves felmérés képezte, amelyet a Dunaújvárosi Egyetem Tanárképző Központjának hallgatói körében végeztem 2025 tavaszán. Az adatgyűjtés célja az volt, hogy empirikus alapot biztosítson a szakmai tanárképzésben megjelenő motivációs mintázatok és pályaválasztási attitűdök vizsgálatához. A kérdőív zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmazott, lehetővé téve a statisztikai és tartalmi elemzések kombinált alkalmazását.

A kutatás célja és kérdései

A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatói milyen motivációs és rekrutációs

tényezők hatására választották a szakmai tanárképzést. A kutatás központi kérdései¹ a következők voltak:

- Milyen életpálya-tapasztalatok és személyes motívumok állnak a képzésválasztás háttérében?
- Hogyan befolyásolják a korábbi szakmai tapasztalatok a tanári szerephez való viszonyt?
- Milyen arányban jelennek meg a belső (intrinzik), külső (extrinzik) és társadalmi (altruista) motivációk a szakoktató-jelöltek körében?
- Milyen kép alakul ki a hallgatók fejében a pedagóguspálya presztízséről és megvalósíthatóságáról?

A vizsgálat célja tehát nem pusztán a motivációs mintázatok leírása, hanem azok értelmezése a szakmai tanárképzés fejlesztésének perspektívájából.

Összességében a vizsgálat rávilágít arra, hogy a szakoktatói hivatás választása mögött sokrétű, személyes és társadalmi indítékok húzódnak meg, amelyek megértése kulcsfontosságú a jövő tanárgenerációinak támogatásában.

A kutatás mintája

Az online (Microsoft Forms) kérdőívet 120 fő kapta meg, közülük 100 fő töltötte ki érvényesen, ami 83%-os válaszadási arányt jelent.

A válaszadók között a nemek aránya közel kiegyensúlyozott (férfi: 52%, nő: 48%).

Az életkori megoszlás 25 és 50 év között mozgott, a legtöbben a 30–40 éves korcsoportba tartoztak.

A résztvevők 90%-a rendelkezett korábbi szakmai végzettséggel² (pl. gépész, villamos, logisztikai, informatikai, kereskedelmi területeken), és 78%-uk a képzés megkezdésekor is aktív munkaviszonyban állt.

A minta tehát jól reprezentálja a Dunaújvárosi Egyetem felnőtt, munka mellett tanuló hallgatói populációját, amely a szakmai tanárképzés egyik meghatározó célcsoportja.

¹ A kutatás központi kérdéseit a releváns hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintésére alapozva fogalmaztam meg, melynek finomítását mesterséges intelligencia-alapú szövegfeldolgozó eszköz (ChatGPT) is támogatta.

² Gépész végzettség: Gépgyártástechnológiai technikus; Villamos végzettség: Erősáramú berendezésszerelő; Logisztikai végzettség: Szállítmányozási és logisztikai technikus; Informatikai végzettség: Informatikai rendszerüzemeltető; Kereskedelmi végzettség: Pénzügy-számviteli ügyintéző

Az adatfelvétel módszere

Az adatgyűjtéshez a Microsoft Forms platformot használtam, amely lehetővé tette az automatikus adattárolást és a válaszok strukturált exportálását SPSS-be.

A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt; a hallgatók a Tanárképző Központ oktatóinak közreműködésével kapták meg az online elérhetőséget.

A kutatási etikai elveknek megfelelően a válaszadók tájékoztatást kaptak a vizsgálat céljáról, az adatkezelés módjáról és a válaszadás önkéntességéről.

A kérdőív szerkezete

A saját összeállítású kérdőív három nagy tematikus egységből állt:

Demográfiai és háttér adatok: életkor, nem, iskolai végzettség, szakmai háttér, foglalkoztatási státusz.

Rekrutációs jellemzők: a képzésről való információszerzés módja, a jelentkezés motivációi, a döntést befolyásoló személyes és szakmai tényezők.

Motivációs és attitűdskála: 5 fokozatú Likert-skálán értékelhető állítások, amelyek az intrinzik, extrinzik és altruista motívumokat vizsgálták.

A skálát részben Györgyi (2016) és Bácsa-Bán (2024b) empirikus kutatásainak eredményeit alapul véve állítottam össze, adaptálva a szakoktatói kontextushoz.

A kérdőívben néhány nyitott kérdés is szerepelt, amelyek lehetőséget adtak a hallgatóknak arra, hogy szabadon megfogalmazzák személyes indítékaikat és a tanári hivatásról alkotott elképzeléseiket.

Az adatelemzés eszközei

Az adatelemzéshez IBM SPSS Statistics 28 szoftvert alkalmaztam³. Elsődlegesen leíró statisztikai módszereket használtam (gyakoriság, százalékos megoszlás, átlag, szórás), valamint több esetben kereszttáblás elemzést a háttérváltozók és motivációs tényezők összefüggéseinek vizsgálatához.

A kvalitatív – szöveges – válaszokat tartalomelemzéssel dolgoztam fel, amely során a visszatérő motívumok, kifejezések és attitűdök kategóriáit azonosítottam.

³ A kvalitatív válaszok tematikus áttekintését és a szöveges értelmezés szerkesztését mesterséges intelligencia-alapú eszköz támogatta.

A kvantitatív és kvalitatív adatelemzés kombinációja lehetővé tette a hallgatói motivációk mélyebb értelmezését és a statisztikai eredmények kontextusba helyezését.

A kutatás korlátai

A vizsgálat mintanagysága ugyan megfelelő a helyi következtetések levonásához, azonban nem reprezentatív országos szinten.

A válaszadók önkéntes részvétele torzító hatással lehet, mivel jellemzően az elkötelezettebb hallgatók hajlamosabbak kitölteni a kérdőívet. Emellett a kutatás keresztmetszeti jellegű, így az eredmények egy adott időpillanatot tükröznek, nem pedig hosszú távú változásokat.

Mindezek ellenére a vizsgálat fontos adalékot nyújt a szakmai tanárképzés rekrutációjának és motivációs mintázatainak megértéséhez, és alapot teremt további, nagyobb mintájú kutatásokhoz.

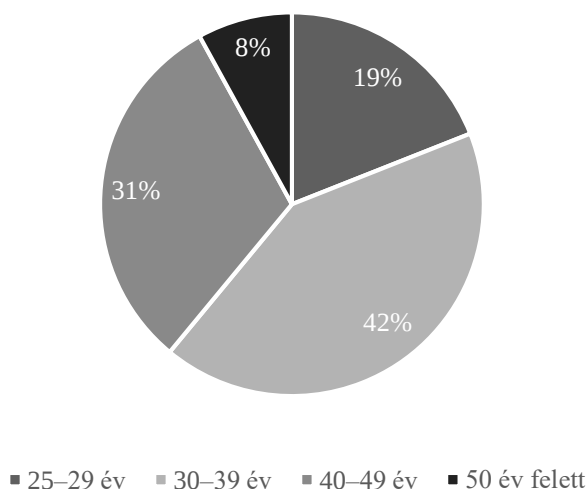
Eredmények

Az elemzés⁴ célja az volt, hogy a hallgatói válaszokból kirajzolódó mintázatok alapján átfogó képet adjon a szakoktatói pályaválasztás mozgatórugóiról. A feldolgozás során kiemelt figyelmet kapott a motivációs típusok, az életpályatapasztalatok és a tanári attitűdök közötti összefüggések feltárása.

A válaszadók társadalmi és szakmai jellemzői

A Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatóinak körében végzett kérdőíves vizsgálatban 100 fő vett részt. A válaszadók korcsoport szerinti megoszlását az 1. diagramban szemléltetem.

⁴ A beérkezett adatok feldolgozása és statisztikai elemzése az SPSS szoftverrel történt; a kvalitatív megjegyzések rendszerezésében és az eredmények szöveges értelmezésének finomításában mesterséges intelligencia-alapú szövegfeldolgozó eszközt (ChatGPT) vettem igénybe.

1. diagram: A válaszadók korcsoport szerinti megoszlása (N=100)

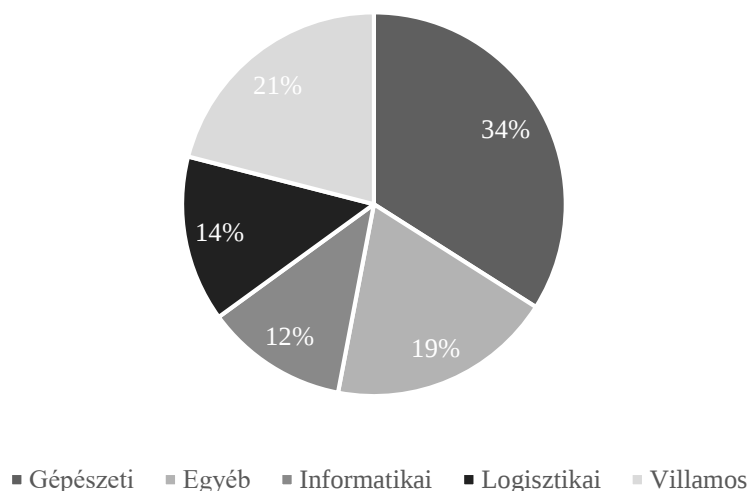
Forrás: Saját adatok

A minta korösszetétele jól tükrözi a szakmai tanárképzés tipikus hallgatói populációját: a legtöbben a 30–39 éves korcsoportba tartoznak (42%), de jelentős az 40–49 éves korosztály (31%) aránya is. A 25–29 évesek csoportja 19%-ot, míg az 50 év felettieké 8%-ot képvisel.

A nemek aránya kiegyenlített (férfi: 52%, nő: 48%), ami azt mutatja, hogy a képzés nem dominánsan férfi jellegű, annak ellenére, hogy sokan műszaki szakterületről érkeznek.

A válaszadók korábbi szakmai háttere rendkívül sokszínű. A megoszlást a 2. diagramban szemléltetem.

2. diagram: A válaszadók szakmai végzettségei (N=100)

Forrás: Saját adatok

Mint ahogyan az a 2. diagram adataiból kitűnik, a legtöbben gépészeti (34%), villamos (21%), logisztikai (14%) és informatikai (12%) területről jöttek, míg a fennmaradó hányad (19%) egyéb ipari, gazdasági vagy szolgáltatási szakterületeket képviselt.

A hallgatók 78%-a a képzés ideje alatt is aktív munkaviszonyban állt, 65%-uk pedig olyan pozícióban dolgozott, ahol közvetlen kapcsolatban állt tanulókkal vagy munkatársak betanításával.

Ez azt jelzi, hogy a szakmai tanárképzés hallgatóinak döntő többsége már gyakorló szakemberként érkezik az oktatás világába, tehát a pályamotivációk értelmezése nem a klasszikus pályakezdői szemléletből történik.

A képzésválasztás okai és a rekrutációs csatornák

A válaszadók 61%-a elsődlegesen személyes ajánlás alapján szerzett tudomást a képzésről (például korábbi kollégáktól, vezetőktől vagy tanárképzői oktatóktól), 24%-uk munkahelyi továbbképzési lehetőségként tekintett rá, míg 15% önálló internetes keresés útján jutott információhoz. A rekrutációban tehát a személyes hálózatok és a munkahelyi környezet meghatározó szerepet játszanak.

A hallgatók többsége (72%) úgy nyilatkozott, hogy a tanárképzés választásában tudatos döntés vezette, nem pedig külső kényszer. 19%-uk

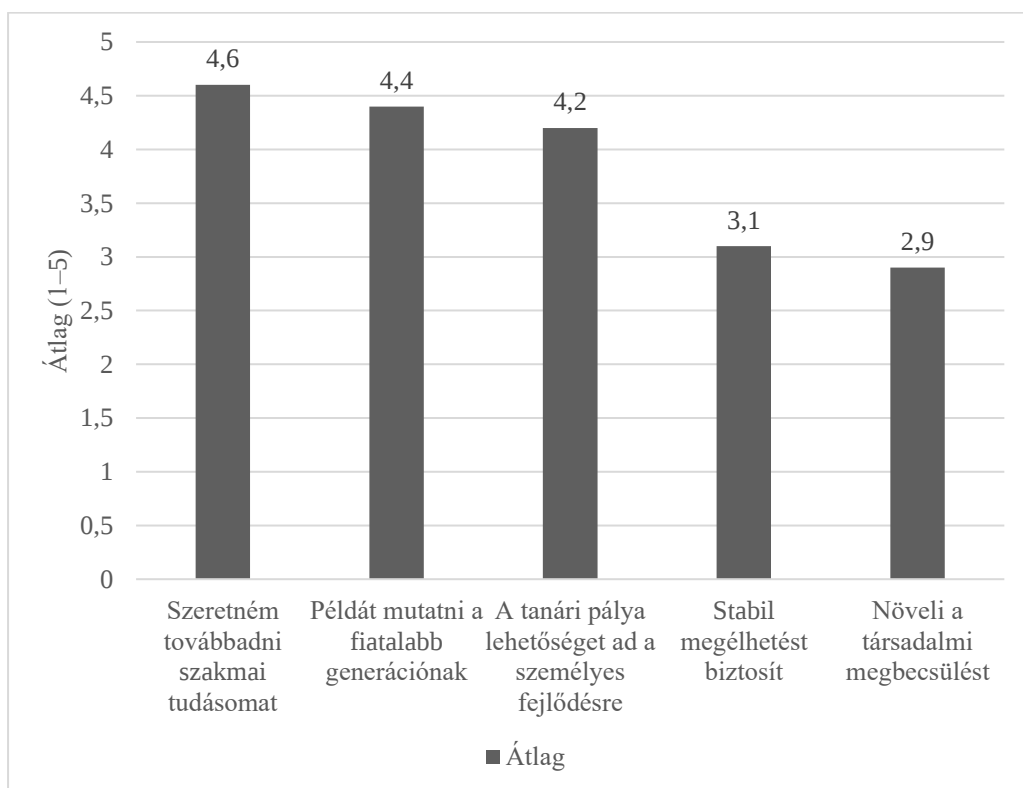
számára a munkáltató vagy az intézményi továbbképzési elvárás volt a döntő tényező, míg 9% „véletlenszerűen” vagy ismerősi ajánlás nyomán jelentkezett.

A válaszok arra utalnak, hogy a szakoktató-jelöltek körében a tanárképzés elsősorban karrierfejlesztési lehetőségként jelenik meg, nem pedig kényszerpályaként. Ezt erősítik meg Máté-Szabó és Márkus (2025) kutatási eredményei is.

A tanárképzés választásának motivációi

A motivációs tényezők értékelése során a hallgatók 5 fokozatú Likert-skálán jelölhették meg, mennyire jellemzőek rájuk az egyes állítások. A válaszok arányát a 3. diagramon szemléltetem.

3. diagram: Motivációs tényezők átlagértékei (N=100)

Forrás: Saját adatok

A legmagasabb átlagértéket ($M = 4,6$) a „szeretném továbbadni szakmai tudásomat” állítás kapta, ezt követte a „fontosnak tartom, hogy példát

mutassak a fiatalabb generációnak” (M = 4,4) és a „a tanári pálya lehetőséget ad a személyes fejlődésre” (M = 4,2).

Ezzel szemben az anyagi vagy státuszbeli szempontok alacsonyabb átlagot mutattak („stabil megélhetést biztosít” – M = 3,1; „növeli a társadalmi megbecsülést” – M = 2,9, hasonlóan Máté-Szabó és Márkus eredményeihez (2025).

A kvalitatív válaszok megerősítették a fenti mintázatot:

- „Több, mint tíz éve dolgozom a szakmában, most már szeretném a tudást másoknak is átadni.”
- „Tanítani mindig is szerettem volna, csak most jött el az ideje.”
- „A fiataloknak szeretnék olyan támogatást adni, amit én nem kaptam meg annak idején.”
- „Úgy érzem, eljött az idő, hogy ne csak a szakmában dolgozzak, hanem át is adjam azt, amit megtanultam.”
- „A tanári pálya számomra lehetőség arra, hogy hasznos legyek mások fejlődésében, és magam is tovább fejlődjek.”

Ezek a megállapítások jól illeszkednek Bacsá-Bán (2024b) modelljéhez, amely szerint a tanári pályát választók körében a belső, hivatástudathoz kapcsolódó motívumok dominálnak, különösen a felnőtt, szakmai tapasztalattal rendelkező csoportokban.

A tanári szerep és pályapresztízs megítélése

A hallgatók 58%-a szerint a tanári pálya társadalmi megbecsülése alacsony, de ugyanakkor 72% úgy véli, hogy a szakoktatói pálya szakmai tekintetben nagyobb elismerést kap az iparban, mint az általános pedagóguspálya.

Ez a kettősség rávilágít a szakmai tanárképzés identitásbeli sajátosságára: a hallgatók egyszerre érzik a pedagógusi hivatás értékét és annak társadalmi sebezhetőségét.

A válaszok között megjelentek olyan attitűdök is, amelyek a kettős identitásból fakadó kihívásokat tükrözik:

- „A szakmai tudás megbecsülése nagyobb, mint a pedagógusié.”
- „A tanári pálya felelősségteljes, de nem mindig látható kifelé az értéke.”
- „A szakmában gyorsabban látszik az eredmény, a tanításban sokszor csak évekkel később.”

- „Néha úgy érzem, hogy szakemberként többre tartanak, mint pedagógusként, pedig mindkettőben ugyanúgy helyt kell állni.”
- „A tanári munka értéke sokszor rejtve marad, mégis fontosabbnak érzem, mint bármi más, amit eddig csináltam.”

Ezek a megfogalmazások összhangban állnak Bacsa-Bán (2024a) megállapításaival, aki szerint a szakmai tanárképzés egyik legnagyobb kihívása a szakember és pedagógus szerepének összehangolása.

A szakmai háttér és a motiváció összefüggései

A keresztábrás elemzések azt mutatták, hogy a korábbi szakmai tapasztalat és a motiváció típusa között szignifikáns összefüggés mutatkozott ($\chi^2 = 12,37$; $p < 0,05$).

Az ipari területekről érkezők körében magasabban értékelték az intrinzik motívumokat, míg a szolgáltatási szférából jövők esetében gyakrabban jelentek meg az extrinzik tényezők (stabilitás, továbbképzési lehetőség).

Továbbá azok a hallgatók, akik korábban már betanító, oktatói szerepet töltöttek be a munkahelyükön, átlagosan magasabb pontszámot adtak a „tudásmegosztás öröme” és a „fiatalok támogatása” állításokra, mint azok, akiknek nem volt hasonló tapasztalata ($M = 4,7$ vs. $4,1$).

Ez megerősíti, hogy a pedagógiai attitűd sok esetben már a formális tanárképzés megkezdése előtt kialakul, és a pályaszocializáció korábbi munkahelyi élményekre épül.

A kvalitatív válaszok főbb kategóriái

A nyitott kérdésekre adott válaszokat tartalomelemzéssel csoportosítottam. A leggyakrabban előforduló kategóriákat az 1. táblázatban szemléltetem:

1. táblázat: A hallgatói motivációk fő kategóriái (10% feletti arányok)

Kategória	Arány a válaszokban	Példamondat
Tudásmegosztás, példamutatás	42%	„Fontosnak tartom, hogy a fiatalok lássák, a szakma érték.”
Szakmai fejlődés, önfejlesztés	28%	„Tanulni soha nem késő – a tanárképzés erre is lehetőséget ad.”
Hivatás, elkötelezettség	17%	„Mindig is tanár szerettem volna lenni, most megvalósíthatom.”
Stabilitás, biztonságkeresés	13%	„Stabilabb jövőt remélek, mint a szakmában maradva.”

Forrás: Saját adatgyűjtés

A kvalitatív adatok összességében azt erősítik meg, hogy a szakoktató-jelöltek döntéseit elsősorban a belső és altruista motívumok vezérlik, a külső (anyagi, státuszbeli) tényezők másodlagosak.

Ez a mintázat jól illeszkedik Györgyi (2016) és Bacsa-Bán (2024b) eredményeihez, akik szintén a belső hivatástudat és a társadalmi felelősségvállalás fontosságát hangsúlyozzák.

Összegzés az eredményekről

A kutatás rávilágított arra, hogy a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató szakos hallgatóinak motivációját elsősorban a tudásmegosztás, a szakmai önmegvalósítás és a pedagógusi hivatás értéke mozgatja.

A rekrutációs folyamatban a munkahelyi környezet és a személyes kapcsolati hálók játszanak meghatározó szerepet, míg az anyagi ösztönzők háttérbe szorulnak.

A szakmai múlt és a tanári szerep közötti kapcsolat szoros: a korábbi oktatási tapasztalat elősegíti a pedagógiai identitás kialakulását.

Az eredmények tehát megerősítik, hogy a szakmai tanárképzés rekrutációja tudatos döntésen és belső hivatástudaton alapul, ami erős alapot jelent a tanárképzés jövőbeli fejlesztéséhez.

Javaslatok

A kutatás eredményei több olyan fejlesztési irányt is kijelölnek, amelyek hozzájárulhatnak a szakmai tanárképzés hatékonyságának és vonzerejének

növeléséhez. A javaslatok megfogalmazásánál az elemzések során kirajzolódó motivációs mintázatokra, valamint a hallgatói tapasztalatokra és visszajelzésekre támaszkodtam. Ezek az irányelvek nemcsak a hallgatói toborzás, hanem a képzés tartalmi és módszertani megújításának szempontjából is relevánsak.

A szakmai tanárképzés rekrutációs stratégiáinak fejlesztése

A kutatás eredményei szerint a szakmai tanárképzésbe történő belépés legfontosabb csatornáit a személyes ajánlások és a munkahelyi továbbképzési lehetőségek. Ennek alapján célszerű a rekrutációt intézményi partnerségek és célzott kommunikációs kampányok révén erősíteni.

A felsőoktatási intézmények – különösen a regionális szerepkört betöltő egyetemek, mint a Dunaújvárosi Egyetem – hatékonyan növelhetik elérhetőségüket, ha a szakképző intézményekkel, ipari vállalatokkal és kamarákkal együttműködve pályaaorientációs tájékoztatókat, workshopokat és nyílt napokat szerveznek.

Ezekon a fórumokon nemcsak a tanárképzés szakmai előnyeit, hanem a pályaváltás lehetőségeit és a tanári hivatás értékalapú oldalát is érdemes bemutatni. A kommunikáció hangsúlya a „tudás továbbadásának értékére” és a „szakmai tapasztalat pedagógiai hasznosítására” helyezhető, ami különösen inspiráló üzenet a felnőtt, szakmai háttérű jelentkezők számára.

Motivációs támogatás és mentori rendszerek a képzés során

A hallgatói motiváció fenntartása és erősítése a szakmai tanárképzés sikerének kulcsa.

A kutatás rámutatott, hogy a hallgatókat főként a tudásmegosztás iránti vágy és a szakmai fejlődés igénye vezérli.

Ezek a belső motívumok akkor maradnak tartósak, ha a képzés során valós reflektív tanulási helyzetek és egyéni mentorálási lehetőségek biztosítottak.

Javasolt a mentorprogramok és tanári önreflexiók műhelyek erősítése, ahol a hallgatók szakmai tapasztalataikat megoszthatják, és azok pedagógiai értelmezéséhez támogatást kaphatnak.

A tapasztalt szakoktatók vagy egyetemi oktatók bevonásával kialakított képzési mentorrendszer nemcsak a tanári identitás formálódását segíti, hanem hozzájárul a hallgatói közösség erősödéséhez is.

A szakmai tanárképzés társadalmi presztízsének erősítése

A kutatás kimutatta, hogy a hallgatók többsége a pedagóguspálya társadalmi megbecsülését alacsonynak ítéli, ugyanakkor a szakoktatói szerep szakmai elismerését magasra értékeli.

Ez a kettősség arra utal, hogy a szakmai tanárképzéshez kapcsolódó kommunikációt a „tanári pálya, mint szakmai rang” üzenetre kell építeni.

Javasolt a szakoktatói sikertörténetek, ipari együttműködések és innovatív oktatási gyakorlatok bemutatása a nyilvánosságban (pl. interjúk, közösségi média, szakmai portálok).

A társadalmi elismerés erősítését támogathatják az országos és regionális díjak, elismerések is, amelyek a kiemelkedő szakmai tanári teljesítményeket méltatják.

Ezzel párhuzamosan szükség van arra is, hogy a szakmai tanárképzés szereplői – oktatók, hallgatók, intézmények – aktívabban vegyenek részt a szakmapolitikai párbeszédben, képviselve a szakképzés pedagógiai értékeit.

Tartalmi fejlesztési irányok a szakmai tanárképzésben

Az empirikus eredmények alapján megállapítható, hogy a hallgatók motivációi elsősorban az értékalapú és személyes szakmai indítékok felé mutatnak. A válaszadók kiemelték saját szakmai tapasztalatuk pedagógiai feldolgozását, a tudásmegosztás igényét és a tanári hivatás iránti elköteleződést. A motivációs tényezők között hangsúlyosan jelent meg a gyakorlati tapasztalatok alkalmazása és az oktatói szerep hiteles betöltésének vágya, amely arra utal, hogy a hallgatók számára meghatározó a szakmai identitás továbbépítése, a reflektív gondolkodás és a gyakorlatias pedagógiai megközelítések elsajátítása. A kutatás adatai tehát azt jelzik, hogy a szakmai tanárképzésben a tapasztalati tudás integrációja, a belső motiváció erősítése és a személyes szakmai út tudatosítása áll a tanulási folyamat középpontjában.

A nemzetközi és hazai szakirodalom ugyanakkor arra mutat rá, hogy a szakmai tanárképzés fejlesztése túlmutat az empirikus motivációs mintázatokon. Bár a hallgatók válaszaiban nem jelent meg explicit módon a technológiai innováció igénye, a szakmai tanárképzés modernizációja továbbra is indokoltá teszi a digitális pedagógiai kompetenciák fejlesztését. Ide sorolható a digitális tananyagok alkalmazása, az online és hibrid tanulási környezetek tudatos használata, valamint az új oktatástechnológiai eszközök – például szimulációs környezetek, digitális értékelési módszerek vagy AI-alapú tanulástámogatás –

megismerése. Ezek a fejlesztések nem a hallgatói motivációkból, hanem a szakmai tanárképzés globális megújulási igényeiből fakadnak.

A képzés tartalmi fejlesztésének további iránya lehet azoknak a kurzusoknak az erősítése, amelyek a hallgatók szakmai tapasztalatainak oktatási feldolgozását támogatják. A projektalapú tanulás, a szakmai kommunikáció fejlesztése, a tanulói motivációs technikákat bemutató kurzusok, illetve a reflektív gyakorlatot támogató foglalkozások mind hozzájárulhatnak a hallgatók hiteles oktatói szerepének kialakításához. Ezzel párhuzamosan fontos a hallgatói mentorálási rendszerek erősítése, a közösségépítés támogatása és a tanári hivatás presztízsének növelése, amelyek hosszú távon a szakmai utánpótlás biztosítását is szolgálják.

A javasolt fejlesztési irányok közös célja, hogy a szakmai tanárképzés olyan tanulási környezetet biztosítson, amely egyszerre épít a hallgatók meglévő szakmai tapasztalataira és támogatja őket pedagógiai kompetenciáik fejlesztésében. A kutatás eredményei alapján a hallgatók döntése mögött egyértelműen megjelenik a hivatásorientált elköteleződés, amelyet a képzésnek tovább erősítenie szükséges. A tanárképző intézmények hosszú távú feladata, hogy olyan innovatív, rugalmas és motiváló képzési struktúrákat alakítsanak ki, amelyek egyszerre támogatják a szakmai identitás fejlődését és válaszolnak a változó munkaerőpiaci és oktatáspolitikai elvárásokra.

Összegzés

A tanulmány célja annak feltárása volt, hogy a Dunaújvárosi Egyetem szakoktató (levelező) szakos hallgatói milyen motivációk és rekrutációs tényezők hatására választják a szakmai tanárképzést, és hogyan formálódik bennük a tanári identitás a képzés kezdeti szakaszában. A vizsgálat indokoltságát az a szakirodalmi hiányhelyzet adta, hogy a magyar pedagógiai kutatásokban a szakmai tanárképzés motivációs háttere mindeddig kevés empirikus elemzést kapott, holott a pályára lépők összetétele és döntési folyamata alapvetően meghatározza a tanárképzés eredményességét.

A kutatás elméleti keretét a hazai szerzők – Bábosik István, Falus Iván, Bacsa-Bán Anetta és Budai Gábor – munkái alapozták meg. E megközelítések közös jellemzője, hogy a tanári pályaválasztást komplex motívumrendszerként értelmezik, amelyben a belső hivatástudat, az értékközvetítés igénye és a szakmai fejlődés iránti vágy egyaránt szerepet játszik. A szakmai

tanárképzésben mindehhez sajátos társadalmi és ipari környezet kapcsolódik, amely a pedagógusi identitást kettős – szakmai és nevelői – irányba formálja.

Az empirikus eredmények azt mutatták, hogy a hallgatók döntését elsősorban a tudásmegosztás, a személyes fejlődés és az értékteremtés iránti elkötelezettség vezérli. Az intrinzik és altruista motivációk túlsúlya egyértelműen jelzi, hogy a tanári pálya választása tudatos, hivatásorientált döntés a felnőtt korosztály körében. Ugyanakkor a válaszokból kirajzolódott az is, hogy a pedagóguspálya társadalmi megbecsülése továbbra is ellentmondásos: a hallgatók a szakoktatói szerepet nagyra értékelik, de a tanári presztízs általános megítélését alacsonynak tartják.

A rekrutációs mintázatok vizsgálata rávilágított arra, hogy a szakmai tanárképzés legfőbb utánpótlási bázisát az ipari és gazdasági szféra adja, ahol a továbbképzési igények, a személyes ajánlások és a szakmai előrelépés szándéka a legfontosabb motiváló tényezők. Ez megerősíti, hogy a szakmai tanárképzés nem elszigetelt oktatási terület, hanem a gazdaság és az oktatás közötti tudáshíd, amely kulcsszerepet játszik a munkaerőpiaci adaptációban.

A vizsgálat gyakorlati következtetései több irányban hasznosíthatók. Egyrészt szükséges a szakmai tanárképzés rekrutációs hálózatainak tudatos fejlesztése, a szakképző intézmények és vállalatok bevonásával. Másrészt a hallgatói motiváció fenntartásához elengedhetetlen a reflektív tanulási környezet és a mentori támogatás erősítése. Végül a szakmai tanárképzés társadalmi presztízsének növelése kommunikációs és szakmapolitikai szinten is kiemelt feladat: a tanári hivatás értékközvetítő, fejlesztő és innovatív szerepének hangsúlyozása nélkül a pálya vonzereje hosszú távon nem tartható fenn.

A kutatás hozzájárul a szakmai tanárképzésről szóló hazai tudásbázis bővítéséhez, és alapot teremt további, nagyobb mintán végzett vizsgálatok számára, amelyek a tanári identitás fejlődését, a képzési folyamat hatékonyságát és a végzett szakoktatók pályakövetését is feltérképezhetik. A szakmai tanárképzés fejlesztése így nemcsak az oktatási rendszer minőségének javítását szolgálja, hanem a társadalom és a gazdaság közötti kapcsolat megerősítését is.

Felhasznált irodalom

1. Bacsá-Bán Anetta (2009): A szakmai tanárképzés története, helyzete és perspektívái a Dunaújvárosi Főiskolán. In: Tanulmányok a szakmai pedagógusképzésről. Dunaújváros, Dunaújvárosi Egyetem. ORCID: 0000-0002-4246-5426
https://www.researchgate.net/publication/274866648_A_szakmai_tanarkepzes_tortenete_helyzete_es_perspektivai_a_Dunaujvarosi_Foiskolan
(Letöltés ideje: 2025.11.02)
2. Bacsá-Bán Anetta (2024a): Under a double burden - analysing the professional and pedagogical identity of vocational teachers in an international context. Journal of Applied Technical and Educational Sciences, 14(3), Art No: 382. <https://doi.org/10.24368/jates382> (Letöltés ideje: 2025.11.03)
3. Bacsá-Bán Anetta (2024b): A pálya iránti motiváció a szakmaipedagógus-jelöltek körében. Iskolakultúra, 34(11), 32–48. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2024.11.32> (Letöltés ideje: 2025.11.05)
4. Bacsá-Bán Anetta; Cserné Adermann Gizella (2025): „Késleltetett elhivatottság” - A szakoktatói rekrutáció folyamata és a tanulók erősségeinek feltárása. Acta Medicinae et Sociologica, 16(41). 70-100.
5. Bábosik István (2004): Neveléstudomány. Budapest, Osiris Kiadó.
6. Budai Gábor (2014): Átalakuló szakmák és megváltozott mérnöktanári kompetenciák a dunaújvárosi szakközépiskolákban In: Buda András (szerk.) XIV. Országos Neveléstudományi Konferencia: Oktatás és nevelés – gyakorlat és tudomány: Tartalmi összefoglalók, Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete (2014) 472 p. p. 321
7. Budai Gábor (2015): Információs társadalom iskolái: hagyományos és elektronikus tanulás. Dunakavics, DUNAKAVICS, 3 (9). pp. 27-42. ISSN 2064-5007
8. Budai Gábor (2023): A tudás hasznosítása a munkaerőpiacon. Dunakavics, 11(1), 35-38.
9. Falus Iván (2004): A pedagógussá válás folyamata, Educatio, 2004/3, 359-374, ORCID: 0009-0001-7592-975X, Budapest, Akadémiai Kiadó <https://epa.oszk.hu/01500/01551/00029/pdf/961.pdf>
(Letöltés ideje: 2026.01.02.)

10. Fónai Mihály (2023): „Miért akar diplomát?” A diplomaszerzés motívumainak változásai 2012 és 2019 között Ed. Tibor János Karlovitz: What will our Future be Like? Großpetersdorf : Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe. 382-394.
11. Györgyi Zoltán (2016): Egy régió magyar pedagógiai jövője, Új Pedagógiai Szemle (2016. 7-8) 105-110. ORCID: 0009-0009-5441-4755. Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest
https://epa.oszk.hu/00000/00035/00177/pdf/EPA00035_upsz_2016_07-08.pdf (Letöltés ideje: 2026.01.02.)
1. Katteín-Pornói Rita (2025): A tanári pályaujraorientáció motivációs mintázatai a posztpandémiás szakmai tanárképzésben - egy kvalitatív modell bemutatása. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 153-176.
12. Máté-Szabó Barbara; Márkus Edina (2025): Mit mutat a szakmai tanárképzés világa? A szakmai tanárképzés hallgatóinak szociokulturális háttere és tanulási motivációi. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 37-69.
13. Nahalka István; Kotschy Beáta; Lénárd Sándor; Szivák Judit; Golnhofer Erzsébet; Réthy Endréné; Petriné Feyér Judit; Falus Iván; Vámos Ágnes (1999): A pedagógusok gyakorlati, mesterségbeli tudása, *Iskolakultúra* 99/9, 36-75. Szeged, *Iskolakultúra Alapítvány*
<https://epa.oszk.hu/00000/00011/00030/pdf/1999-9t.pdf#page=36>
(Letöltés ideje: 2026.01.02.)
14. Polónyi István (2019): Versenyben a felzárkózásért. *Educatio*, 28(1), 3–20. ORCID: 0000-0002-6683-7888, Budapest, Akadémiai Kiadó
https://epa.oszk.hu/01500/01551/00107/pdf/EPA01551_educatio_2019_01.pdf (Letöltés ideje: 2026.01.02.)
15. R. Fedor Anita; Fónai Mihály; Fábián Gergely; Lánczi Viktória; Nagyné Kondor Rita (2025): Szakmai tanárképzés a Debreceni Egyetemen: egy kutatás tapasztalatai – A szakválasztás háttere, okok, indítékok és outputok. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 122-152.